

دانشگاه پیام نور

دانشکده: علوم انسانی

گروه: علوم اقتصادی

عنوان پایان نامه

ارزیابی امنیت اقتصادی و درآمدهای مالیاتی در اقتصاد ایران

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته اقتصاد نظری

مؤلف

رسول مصطفی نژاد

استاد راهنما

دکتر فرهاد خداداد کاشی

استاد مشاور

دکتر اصغر ابوالحسنی

دانشگاه پیام نور
دانشگاه پیام نور استان تهران

تاریخ:
شماره:
پیوست:

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

تصویب نامه

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی تحت عنوان:

" ارزیابی امنیت اقتصادی و درآمدهای مالیاتی در اقتصاد ایران "

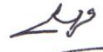

ساعت: ۱۰-۱۲

تاریخ دفاع: ۸۸/۱۲/۱۹

درجه ارزشیابی: عالی

نمره: ۱۸٫۷۵ (هجده و هفتاد و پنج) (صفا در سطح)

هیات داوران:

- ۱- استاد راهنما: دکتر فرهاد خداداد کاشی
- ۲- استاد مشاور: دکتر اصغر ابوالحسینی
- ۳- استاد داور: دکتر عبدالعلی منصف

تهران، خیابان انقلاب،

خیابان استاد نجات اللهی،

بش خیابان سپند،

پلاک ۲۳۳

تلفن: ۸۸۸۰۱۰۹۰

پورتال: ۸۸۹۰۳۱۵۸

پست الکترونیکی:

Info@tpnu.ac.ir

شانی الکترونیکی:

http://www.tpnu.ac.ir

سپاسگزاری

خدا را شاکرم که این توفیق را بر ما ارزانی داشت که یک مرحله دیگر از زندگی خود را با موفقیت پشت سر گذارم و قدم در افقی نو بگذارم که بی شک بی فضل و کرم آن رحیم رحمان میسر نمی گردید.

نگارش رساله حاضر مدیون بسیاری از اساتید و دوستان می باشد که مسلماً بدون کمک و همیاری ایشان این مهم به انجام نمی رسید. گر چه چند سطر حاضر نمی تواند گویای کمک ها و محبت های بی دریغ ایشان باشد ولی بر خود لازم می بینم که مراتب قدردانی خود را از ایشان ابراز دارم. این رساله را به همسر مهربانم و دختر عزیزم هلیا که همیشه یار و یاورم بودند و سختی ها را بر من سهل نمودند و بر پدر و مادرم که شوق پیش رفتن را با صبوری های خویش در وجودم آفریدند تقدیم می دارم.

از آقای دکتر فرهاد خدادادکاشی استاد راهنمای محترم، آقای دکتر اصغر ابوالحسنی استاد مشاور و جناب آقای دکتر عبدالعلی منصف داور رساله حاضر و دوستانم به ویژه آقای رحمان و اسمعیل مصطفی نژاد و سایر عزیزانی که نامی از آنها در اینجا آورده نشده و سهم بسزائی در این پژوهش داشتند نهایت قدردانی و سپاسگزاری خود را از آنها ابراز می نمایم.

فهرست مطالب

چکیده	۱
فصل اول: کلیات تحقیق	۲
۱-۱ بیان مسأله	۳
۲-۱ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق	۵
۳-۱ اهداف تحقیق	۷
۴-۱ نوع طرح چهار چوب تحلیلی تحقیق	۷
۵-۱ پرسش ها و فرضیات تحقیق	۸
۶-۱ واژگان اصلی	۸
۷-۱ جامعه آماری ، روش تحقیق و منابع آماری	۱۰
فصل دوم: مروری بر ادبیات نظری و سابقه تحقیق	۱۱
۱-۲ مفهوم امنیت	۱۲
۱-۱-۲ تعاریف امنیت	۱۳
۲-۱-۲ وجوه مختلف امنیت	۱۴
۲-۲ مفهوم امنیت اقتصادی	۱۷
۱-۲-۲ تعاریف امنیت اقتصادی	۱۸
۲-۲-۲ سطوح مختلف امنیت اقتصادی	۲۳
۳-۲-۲ رویکردهای مختلف نسبت به امنیت اقتصادی	۲۴
۳-۲ سیاست های کلی نظام	۲۶
۱-۳-۲ بخش امنیت اقتصادی	۲۶
۲-۳-۲ بخش تشویق سرمایه گذاری	۲۷
۴-۲ مالیات	۲۹
۱-۴-۲ مفهوم کلی و اهمیت مالیات	۲۹
۲-۴-۲ مقایسه میزان مالیات در کشورهای مختلف	۳۰
۳-۴-۲ اهداف و وظایف مالیات	۳۱
۴-۴-۲ انواع مالیات بر اساس اعتبارات گوناگون	۳۲
۵-۴-۲ اصول مالیاتی	۳۳
۶-۴-۲ نرخ ها و ساختارهای مالیاتی	۳۵
۷-۴-۲ تعلق مالیاتی ، اجتناب مالیاتی و فرار مالیاتی	۳۶
۸-۴-۲ گریزی به مالیات در نظام اقتصادی اسلام	۳۷
۵-۲ آثار مالیات بر برخی از متغیرهای اقتصادی	۳۹
۱-۵-۲ اثر مالیات بر سرمایه گذاری	۳۹
۱-۵-۲ هدف سرمایه گذاری	۳۹
۲-۵-۲ انگیزه های موجود در نظام مالیاتی	۴۰
۳-۵-۲ مبنای درآمد مشمول مالیات	۴۱
۴-۵-۲ اثر مالیات بر ریسک پذیری	۴۲
۳-۵-۲ اثر مالیات بر تقاضای کل	۴۴
۶-۲ سابقه تحقیق	۴۶
۱-۶-۲ مروری اجمالی بر کارهای انجام گرفته در مورد امنیت اقتصادی	۴۶

- ۴۷.....۱-۱-۶-۲ برخی تحقیقات انجام یافته در خارج از کشور.....
- ۴۷.....۱-۱-۶-۲ مطالعه استرلی و لوین.....
- ۴۷.....۲-۱-۱-۶-۲ مطالعه مائورو.....
- ۴۷.....۳-۱-۱-۶-۲ مطالعه ناک وکیفر.....
- ۴۷.....۴-۱-۱-۶-۲ مطالعه بارو و سالا-ای-مارتین.....
- ۴۸.....۵-۱-۱-۶-۲ مطالعه پرونتی، کیسکنو و ودر.....
- ۴۸.....۶-۱-۱-۶-۲ مطالعه هلن پویرسون.....
- ۵۰.....۷-۱-۱-۶-۲ مطالعه میشل فابریش.....
- ۵۲.....۲-۱-۶-۲ برخی تحقیقات انجام یافته در داخل کشور.....
- ۵۳.....۱-۲-۱-۶-۲ مطالعه پورسید.....
- ۵۴.....۲-۲-۱-۶-۲ مطالعه سزاوار.....
- ۵۴.....۳-۲-۱-۶-۲ مطالعه عبدلی.....
- ۵۴.....۲-۶-۲ مروری اجمالی بر کارهای انجام گرفته در مورد مالیات با تأکید بر ظرفیت مالیاتی.....
- ۵۴.....۱-۲-۶-۲ برخی تحقیقات انجام یافته در خارج از کشور.....
- ۵۴.....۱-۱-۲-۶-۲ مطالعه راجا.جی.چلیا.....
- ۵۶.....۲-۱-۲-۶-۲ مطالعه ای.تاریت، ال.ام.گراتز و جی.ایچنگرین.....
- ۵۶.....۳-۱-۲-۶-۲ مطالعه صندوق بین المللی پول.....
- ۵۷.....۴-۱-۲-۶-۲ مطالعه دفتر اقتصاد کلان برنامه و بودجه.....
- ۵۸.....۲-۲-۶-۲ کارهای انجام شده در داخل کشور.....
- ۵۸.....۱-۲-۲-۶-۲ مطالعه پژویان.....
- ۵۸.....۲-۲-۲-۶-۲ مطالعه محضرنیا.....
- ۵۹.....۳-۲-۲-۶-۲ مطالعه کردبچه.....
- ۵۹.....۴-۲-۲-۶-۲ مطالعه انوشیروان تقی پور و روزبه علیجان قمی.....
- ۶۰.....۵-۲-۲-۶-۲ مطالعه معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی.....
- ۶۰.....۶-۲-۲-۶-۲ مطالعه الیاس نادران.....
- ۶۰.....۷-۲ نتیجه.....

فصل سوم: عوامل مؤثر بر امنیت و امنیت اقتصادی، تأثیر امنیت (ناامنی) بر متغیرهای اقتصادی،

- 61.....قوانین و درآمدهای مالیاتی.....
- 62.....۱-۳ نقش نهادها در ایجاد امنیت اقتصادی.....
- ۶۳.....۱-۱-۳ نهادهای مالی.....
- ۶۳.....۲-۱-۳ نهادهای قضایی.....
- ۶۴.....۳-۱-۳ نهادهای اداری.....
- ۶۵.....۴-۱-۳ نهاد های اجتماعی.....
- ۷۰.....۲-۳ نقش دولت در ایجاد امنیت اقتصادی.....
- ۷۵.....۱-۲-۳ قانون تجارت.....
- ۷۵.....۲-۲-۳ تجارت خارجی و سرمایه گذاری خارجی.....
- ۷۶.....۳-۲-۳ قوانین مربوط به حمایت از مالکیت مادی و معنوی.....
- ۷۷.....۳-۳ حوزه سیاست گذاری دولت.....
- ۸۰.....۳-۴ بررسی وضعیت امنیت اقتصادی در ایران.....
- ۸۰.....۱-۴-۳ قوه مقننه.....

۸۱	۲-۴-۳ قوه مجریه
۸۲	۳-۴-۳ قوه قضائیه
۸۲	۵-۳ تأثیر امنیت بر متغیرهای اقتصادی
۸۲	۱-۵-۳ آثار کوتاه مدت امنیت اقتصادی
۸۲	۱-۵-۳ تأثیر بر سپرده های بانکی
۸۳	۲-۵-۳ تأثیر بر سرمایه گذاری مولد
۸۸	۳-۱-۵-۳ تأثیر بر نرخ ارز
۸۹	۴-۱-۵-۳ تأثیر بر سطح قیمت ها و قدرت خرید پول ملی
۹۱	۵-۱-۵-۳ تأثیر بر نرخ بهره و سود سرمایه گذاری
۹۱	۲-۵-۳ آثار بلند مدت امنیت اقتصادی
۹۲	۱-۲-۵-۳ تأثیر بر رشد بالقوه اقتصادی
۹۳	۲-۲-۵-۳ تأثیر بر پایه مالیاتی و درآمد های دولت
۹۳	۳-۲-۵-۳ تأثیر بر توزیع درآمد
۹۴	۴-۲-۵-۳ تأثیر بر متغیر های غیر اقتصادی
۹۴	۶-۳ حوزه عدم اطمینان نسبت به آینده
۹۸	۷-۳ هزینه های ناامنی اقتصادی
۹۹	۱-۷-۳ هزینه های مستقیم
۹۹	۲-۷-۳ هزینه های غیرمستقیم اولیه
۱۰۰	۳-۷-۳ هزینه های غیر مستقیم ثانویه
۱۰۱	۸-۳ مالیاتها
۱۰۱	۳-۸-۱ عملکرد درآمدهای مالیاتی در اقتصاد ایران
۱۰۲	۳-۹ نتیجه
۱۰۴	فصل چهارم: درآمدی بر شاخصها و بررسی وضعیت ایران و کشورهای منتخب
۱۰۸	۴-۱-۴ بنیاد هریتیج
۱۰۹	۴-۱-۴ سیاست تجاری
۱۱۰	۴-۱-۲ دخالت دولت
۱۱۳	۴-۱-۳ سرمایه گذاری خارجی
۱۱۶	۴-۱-۴ قیمت و دستمزد
۱۱۸	۴-۱-۵ قوانین و مقررات
۱۲۳	۴-۱-۶ مالیات
۱۲۵	۴-۱-۷ سیاست پولی
۱۲۶	۴-۱-۸ بانکداری
۱۲۸	۴-۱-۹ حقوق مالکیت
۱۳۲	۴-۱-۱۰ اقتصاد (بازار) سیاه
۱۳۳	۴-۲ مؤسسه فریدام هاوس
۱۳۵	۴-۳ مؤسسه پی.آر.اس
۱۳۸	۴-۴ مؤسسه ئی.آی.یو
۱۳۸	۴-۴ نشریه کانتری فورکاست
۱۳۹	۴-۴-۲ نشریه کانتری ریسک سرویس
۱۳۹	۴-۵ بانک جهانی
۱۴۳	۴-۶ بررسی وضعیت ایران و کشورهای منتخب
۱۴۴	۴-۶-۱ ارزیابی امنیت اقتصادی ایران و چند کشور منتخب
۱۴۶	۴-۶-۲ شاخص بنیاد هریتیج

۱۵۸.....	۳-۶-۴ شاخص مؤسسه فریدام هاوس.....
۱۶۶.....	۴-۶-۴ شاخص بانک جهانی.....
۱۷۱.....	۷-۴ نتیجه گیری.....
۱۷۳.....	فصل پنجم: ارائه الگوی رابطه بین امنیت اقتصادی و درآمدهای مالیاتی.....
۱۷۴.....	۱-۵ مقدمه.....
۱۷۴.....	۲-۵ الگوی نظری.....
۱۷۵.....	۳-۵ تصریح الگوی تجربی.....
۱۷۶.....	۴-۵ داده ها و اطلاعات استفاده شده در مطالعه.....
۱۷۷.....	۵-۵ بررسی روند متغیرها در دوره ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۶.....
۱۷۸.....	۱-۵-۵ بررسی روند LGDP.....
۱۷۹.....	۲-۵-۵ بررسی روند LT.....
۱۸۰.....	۳-۵-۵ بررسی روند LSEC.....
۱۸۱.....	۶-۵ آزمون مانایی (یستایی = ساکن) متغیرها.....
۱۸۲.....	۱-۶-۵ مانایی متغیر DP.....
۱۸۳.....	۲-۶-۵ بررسی مانایی متغیر LT.....
۱۸۵.....	۲-۶-۵ بررسی مانایی متغیر LSEC.....
۱۸۷.....	۷-۵ برآود الگو.....
۱۸۷.....	۱-۷-۵ آزمون معنی دار بودن ضرایب.....
۱۸۸.....	۲-۷-۵ نقض فروض کلاسیک خطی.....
۱۸۹.....	۳-۷-۵ تفسیر مدل بر آورد شده در سطح متغیرها.....
۱۹۰.....	۸-۵ بحث و نتیجه گیری.....
۱۹۳.....	فصل ششم: خلاصه، نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات.....
۱۹۳.....	۱-۶ خلاصه و نتیجه گیری.....
۱۹۹.....	۲-۶ پیشنهادهای راهبردی.....
۲۰۲.....	منابع و مأخذ.....

فهرست جداول

جدول ۲-۱ سطوح مختلف امنیت اقتصادی	۲۳
جدول ۲-۲ رویکردهای مختلف نسبت به امنیت اقتصادی	۲۴
جدول ۲-۳ مقایسه درآمدهای مالیاتی به صورت درصدی از GDP برای برخی از کشورهای اروپایی	۳۲
جدول ۳-۱ روند بهبود وضعیت فرد و جامعه در حال و آینده	۹۶
جدول ۳-۲ نسبت درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی	۱۰۲
جدول ۴-۱ مقیاس درجه بندی سیاست تجاری	۱۱۰
جدول ۴-۲ مقیاس درجه بندی دخالت دولت	۱۱۳
جدول ۴-۳ مقیاس درجه بندی سرمایه گذاری خارجی	۱۱۵
جدول ۴-۴ مقیاس درجه بندی کنترل قیمت و دستمزد	۱۱۶
جدول ۴-۵ مقیاس درجه بندی قوانین و مقررات	۱۲۲
جدول ۴-۶ مقیاس رتبه بندی مالیات بر درآمد	۱۲۴
جدول ۴-۷ مقیاس درجه بندی مالیات بر شرکتها	۱۲۴
جدول ۴-۸ معیار درجه بندی سیاست پولی	۱۲۶
جدول ۴-۹ مقیاس درجه بندی بانکداری	۱۲۷
جدول ۴-۱۰ مقیاس درجه بندی حقوق مالکیت	۱۳۰
جدول ۴-۱۱ تقسیم بندی کشورهای بر اساس میانگین متغیرهای شاخص فریدام هاوس	۱۳۴
جدول ۴-۱۲ ساختار شاخص ترکیبی پی.آر.اس	۱۳۶
جدول ۴-۱۳ طبقه بندی کشورها بر اساس راهنمای بین المللی ریسک کشوری	۱۳۷
جدول ۴-۱۴ مقایسه شاخص آزادی اقتصادی در کشورهای منتخب (۱۹۹۸-۲۰۰۷)	۱۴۷
جدول ۴-۱۵ وضعیت شاخص فریدام هاوس در ده کشور منتخب	۱۵۹
جدول ۴-۱۶ رتبه بندی ریسک کشورهای منتخب بر مبنای شاخص بانک جهانی (۱۹۹۶-۲۰۰۵)	۱۶۷
جدول ۵-۱ داده های استفاده شده در مطالعه	۱۷۷

فهرست نمودارها

- نمودار ۱-۵ روند تغییرات لگاریتم تولید ناخالص داخلی ۱۷۸
- نمودار ۲-۵ روند تغییرات لگاریتم درآمد های مالیاتی ۱۷۹
- نمودار ۳-۵ روند تغییرات لگاریتم آزادی اقتصادی ۱۸۰
- نمودار ۴-۵ نتایج همبستگی نگار سری زمانی **LGDP** ۱۸۳
- نمودار ۵-۵ نتایج همبستگی نگار سری زمانی **LT** ۱۸۵
- نمودار ۶-۵ نتایج همبستگی نگار سری زمانی **LT** ۱۸۶

چکیده

امنیت به طور عام و امنیت اقتصادی به طور خاص یکی از چالش های پیشروی کشورهای پیشرفته و در حال توسعه بوده و هست . امنیت اقتصادی، یکی از مهمترین اجزای امنیت ملی محسوب می شود و به عنوان یک کالای راهبردی عمومی می تواند جامعه را متحول سازد و همچنین زیر بنا و بستری مناسب برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور است. از سوی دیگر امنیت اقتصادی می تواند بر متغیر های اقتصادی همچون رشد اقتصادی ، توزیع درآمد، سپرده های بانکی، سرمایه گذاری مولد، نرخ ارز، سطح قیمت ها و قدرت خرید پول داخلی، نرخ بهره و سود سرمایه گذاری، تراز پرداخت ها، پایه مالیاتی و درآمدهای دولت و... تأثیر بگذارد. منبع اصلی درآمد دولت برای انجام وظایف خود در اکثر جوامع مالیات می باشد که علاوه بر این مالیات کارکرد توزیع مجدد ثروت را نیز دارا است. از طرف دیگر وجود امنیت اقتصادی بستر فعالیتهای اقتصادی را فراهم و آن فعالیتها را رونق می دهد که خود موجب افزایش درآمدهای مالیاتی شده و دولت را در انجام وظایف خود تواناتر می سازد.

در تحقیق حاضر به روش اسنادی و کتابخانه ای بر پایه آمار و اطلاعات موجود به ارزیابی امنیت اقتصادی و درآمدهای مالیاتی در اقتصاد ایران در دوره (۱۳۸۶-۱۳۷۵) پرداخته شده است. طبق یافته های تحقیق در دوره مورد بررسی رابطه مثبت بین درآمدهای مالیاتی و شاخص امنیت اقتصادی وجود داشته هر چند از نظر آماری این موضوع معنی دار نمی باشد.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱- بیان مسأله

دستیابی به رشد بالا و توسعه اقتصادی، هدف اولیه کلیه نظامهای اقتصادی و نقطه مطلوب تمامی تلاش‌هایی است که برای تنظیم امور اقتصادی جوامع صورت می‌گیرد. سال‌ها است که اقتصاد دانان در پی توضیح تفاوت نحوه و نرخ رشد در کشورها مختلف بوده و هر گروه آن را به دسته‌ای از عوامل ربط داده‌اند. نخست در مدل‌های سنتی رشد، کشورها و حتی تکنولوژی‌های یکسان فرض می‌شد و ریشه اختلافات سرمایه‌گذاری و رشد در کشورهای گوناگون در نرخ پس‌انداز و رشد عوامل تولید جست‌وجو می‌گردید. در دومین مرحله اقتصاددانان سعی کردند نسبت به عوامل دیگری همچون سرمایه‌انسانی، میزان توسعه یافتگی بخش مالی و ماهیت و کیفیت سیاست‌های اقتصاد کلان در کشورهای مختلف، میزان پسماند¹ توضیح داده نشده را به حداقل برسانند. به عنوان مثال در تحقیق «بارو (۱۹۹۵)»²، «استرلی»³ و «لوین»⁴ که طیف گسترده‌ای از متغیرها در آن کنترل شده، رشد اندک اقتصادی برخی کشورها و مناطق همچنان بدون توضیح باقی مانده است (جانسن، ۱۹۹۸). در سومین مرحله، محققان توجه خود را به عوامل غیر اقتصادی تاثیرگذار بر رشد معطوف کرده‌اند.

توجه به عوامل غیر اقتصادی به عنوان منشا دیگری برای ناهماهنگی کشورها، این سوال را مطرح ساخت که چه ارتباطی میان نهادها به طور عام و نهادهای سیاسی و اجتماعی به طور خاص با رشد اقتصادی وجود دارد؟

در این زمینه، مطالعات وسیعی صورت گرفته و نتایج قابل توجهی به دست آمده است. موضوعاتی از قبیل ثبات سیاسی (میزان ثبات رژیم حاکم و رهبران آن و درجه احتمال تداوم سیاست‌های جاری در صورت مرگ یا تغییر رهبران و دولتمردان)، حدود حاکمیت نظم و قانون در کشور، خطر بی‌اعتنایی دولت به قراردادها، فساد در دستگاه اداری، خطر سلب مالکیت از سرمایه‌گذاران خصوصی، خطر بروز تنش‌های ناشی از اختلافات نژادی، قومی و زبانی و موضوعاتی از این قبیل، متغیرهای جدیدی بودند که در این مرحله

1. Residual

2. R.J.Barro

3. W.Esaterly

4. R.Levine

وارد ادبیات رشد اقتصادی شدند. این متغیرها و نیز متغیرهای دیگری که به نحوی با فضای غیر اقتصادی حاکم بر اقتصاد مرتبط اند، در مطالعات گسترده سال های پس از ۱۹۹۵ مورد استفاده قرار گرفته است .

در دنیای امروز هدف جوامع و دولتها رسیدن به رشد و توسعه پایدار اقتصادی است. در این بین مطالعات کشورهای مختلف جهان در رابطه با راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار اقتصادی است . در این بین تفاوت‌های عمده در بین کشورها از لحاظ اجتماعی ، سیاسی و فرهنگی، ویژگی های مشترک چشمگیری میان تمام کشورهای توسعه یافته در راه پیشرفت آنها وجود داشته است که یکی از مهمترین ویژگی های مشترک برقراری ثبات سیاسی و امنیت اقتصادی جهت انجام فعالیت های اقتصادی در این جوامع بوده است (فاسیمیان، ۱۳۸۱). کلیه فعالان اقتصادی قبل از هر چیز نیاز به محیطی با ثبات و امن برای اجرای برنامه های خود دارند . از نظر تئوریک محیط امن اقتصادی یک عامل کلیدی در ارتقای سرمایه گذاری خصوصی و به تبع آن رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه است (فابریشس، ۱۹۹۸). تأمین امنیت اقتصادی نیازمند زمینه ها و شرایطی است که بتواند عملکرد مطلوب کلیه نهادهای مرتبط با فرآیند تولید و سرمایه گذاری را فراهم سازد . از طرفی امنیت اقتصادی در جلب و جذب سرمایه های خارجی نقش تعیین کننده ای دارد (برونتی، ۱۹۹۷). از سوی دیگر مهمترین پیش شرط امنیت اقتصادی که فعالان اقتصادی انتظار دارند ، وجود قوانین جامع و مانع در کشور است به نحوی که بتوانند براساس محاسبات بلند مدت نتیجه تولید ، صادرات و سرمایه گذاری خود راپیش بینی کنند (میرمحمد صادقی، ۱۳۸۲) یکی از مهمترین اصول این نوع از قوانین ثبات نسبی آنها می باشد در ایران متأسفانه قوانین از ثبات نسبی برخوردار نیستند و پیوسته در معرض تغییر مداوم و گسترده هستند. علاوه بر ثبات قوانین، نهاد قانونگذاری در کشور باید نسبت به حل مشکلات قانونی خاص عاملان و فعالان اقتصادی در چارچوب قوانین مصوب تلاش کنند و در صورت لزوم در مواردی قوانین جاری را ، نظیر قانون تجارت برای پیش بینی اموری همچون تجارت الکترونیک ، مورد بازنگری قرار دهند (میرمحمد صادقی، ۱۳۸۲).

در رساله حاضر با توجه به نکات مطروحه ، بعد از بررسی ادبیات نظری امنیت اقتصادی و درآمدهای مالیاتی دولت به بررسی اجمالی وضعیت اقتصاد ایران از نظر امنیت اقتصادی، درآمدهای مالیاتی و وضعیت فضای کسب و کار پرداخته شده است . سپس رابطه بین امنیت اقتصادی و

درآمدهای مالیاتی با استفاده از رویکرد اقتصاد سنجی بررسی می شود . در نهایت با بررسی تنگناها و موانع برقراری امنیت اقتصادی در ایران به ارائه پیشنهاداتی در این باره که موجب افزایش امنیت اقتصادی از یک سو و افزایش درآمدهای مالیاتی از سوی دیگر شود، پرداخته شده است.

۱-۲ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

امنیت به طور عام دربردارنده وجوه متفاوتی همچون امنیت اقتصادی، سیاسی، نظامی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و... است، که هر کدام از آنها در تأمین امنیت عمومی نقش ویژه ای دارند. اما آنچه که در مطالعه حاضر مورد بررسی قرار می گیرد، یکی از وجوه امنیت تحت عنوان امنیت اقتصادی است .

فرد، جامعه، سازمان و دولت با در نظر گرفتن تمامی نا اطمینانی ها نسبت به آینده، نا اطمینانی خود را به حداقل رسانده و خود را در برابر آینده به نوعی بیمه شده می پندارند. به دلیل اهمیتی که موضوع امنیت و به خصوص امنیت اقتصادی در دهه ها و سالیان اخیر پیدا کرده است در این مطالعه در صددیم با ارائه شاخص های مربوط به امنیت اقتصادی وضعیت امنیت اقتصادی را در ایران بررسی کرده سپس آن را با شاخص های امنیت اقتصادی چند کشور منتخب مقایسه نماییم. برای این منظور ابتدا تعریفی از امنیت اقتصادی ارائه می شود؛ امنیت اقتصادی وضعیت باثباتی از شرایط و ساختار فعلی افق معلوم و روشنی از آینده است که در آن فرد، جامعه، سازمان و دولت احساس رهایی از خطر کرده و به طور بهینه به تولید، توزیع و مصرف ثروت می پردازند. به عبارت دیگر، یک جامعه را زمانی می توان از لحاظ اقتصادی ایمن دانست که ثبات در آن جامعه وجود داشته و خانوارها و بنگاه ها به عنوان مهم ترین نهاد های اقتصاد و بازار بتوانند در محیط رقابتی سالم و با میزان اطلاعات یکسان به بهینه سازی رفتار خود بپردازند .

در فضای نبود اطمینان که اندکی با شرایط ریسک متفاوت است، فعالان اقتصادی با بیش از دو گزینه رو به رو هستند که در هر کدام از آنها احتمال سود آوری و زیان دهی مشخص نیست. بنابراین در فضای عدم اطمینان نمی توان از مجموع احتمالات سود آوری یا زیان دهی جمع جبری گرفت. در شرایط نا امنی (فقدان امنیت) اوضاع پیچیده تر از دو حالت قبلی است. در این حالت دولت ها در ایجاد کالای عمومی امنیت ناتوان بوده و چشم انداز هر فعالیت اقتصادی تقریباً هیچ سودی را احتمال نمی

دهد. در این شکل فعالان اقتصادی به موضوعاتی چون خروج سرمایه از کشور، فرار مغزها (خروج نیروی انسانی از کشور) می‌اندیشند و هر فعال اقتصادی سعی می‌کند سرمایه و کار خود را به مکانهای امن‌تر انتقال داده و با تبدیل سرمایه خود به پول نقد و دارایی‌های خارجی، هرگونه اثر ناامنی را به حداقل ممکن برساند.

در سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران آمده است: «ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن‌آوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین‌الملل». یکی از مهمترین پیش‌شرطهای دست‌یابی به اهداف چشم‌انداز بیست‌ساله، برقراری امنیت اقتصادی مؤثر در جامعه جهت فعالیتی، فعالان اقتصادی داخلی و خارجی می‌باشد. در این راستا قوانین و مقررات کشور باید طوری طراحی شود که سازگار با قوانین ذاتی اقتصادی باشد و بطور طبیعی عمل نماید تا با تأمین امنیت اقتصادی نیاز به مداخله دستگاه قضایی در امور روزمره اقتصادی مؤسسات و مردم به حداقل برسد.

برقراری امنیت اقتصادی و انجام وظایف محوله به دولت، همسو با سند چشم‌انداز بیست‌ساله که طبق آن فعالیتهای اقتصادی دولت به حداقل خواهد رسید، نیازمند منبع درآمدی برای دولت است که اولاً برای همیشه قابل اتکاء بوده و ثانیاً دولت را در برابر اعمال و رفتار خود پاسخگو سازد و چنین منبع درآمدی نمی‌تواند به اندازه درآمدهای مالیاتی قابل اتکاء باشد، به این دلیل که هر دو شرط فوق را برآورده می‌سازد.

همچنین جلب و حمایت از سرمایه‌گذاری خصوصی داخلی و سرمایه‌گذاری خارجی (بویژه سرمایه‌گذاری خارجی) مستلزم وجود قانونی مطلوب، روشن و فارغ از ابهام است به طوری که تمام ابعاد جلب و جذب سرمایه‌ها را مورد عنایت قرار دهد با جلب و حمایت سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی که در محیطی امن از نظر اقتصادی و سیاسی امکان‌پذیر است موجب سریع‌تر شدن آهنگ فعالیتهای اقتصادی شده و موتور رشد جامعه را شتاب خواهد بخشید که این خود با افزایش درآمدها موجب افزایش درآمدهای مالیاتی دولت از یک سو گردیده و از طرف دیگر با کاهش بیکاری منابع بویژه نیروی انسانی، برای افراد جامعه امنیت مالی را به ارمغان خواهد آورد. لذا با توجه به مباحث طرح شده اهمیت بررسی زوایای امنیت اقتصادی و درآمدهای مالیاتی پیش از پیش‌آشکارتر می‌گردد.

۱-۳ اهداف تحقیق

بدون تردید محیط امن اقتصادی عاملی اساسی برای رشد اقتصادی و توسعه پایدار در کشور های در حال توسعه محسوب میشود. افزایش امنیت اقتصادی از طریق کاهش بد بینی و نا اطمینانی نسبت به باز دهی مورد انتظار از سرمایه گذاری ها، از یک طرف فرار سرمایه را کاهش داده و از طرف دیگر به افزایش سرمایه گذاری بخش خصوصی کمک می کند. همچنین باعث میشود طرف عرضه اقتصاد رشد کرده و توانایی حضور موفق در بازار های منطقه ای و بین المللی را کسب نماید و از این طریق رشد و توسعه خود را بیش از پیش شتاب بخشد.

هدف این مطالعه: (۱) بررسی امنیت اقتصادی و تعیین، اندازه گیری و مقایسه شاخص های مربوط به آن در اقتصاد ایران و چند کشور منتخب است. از این رو، در قسمتهای بعدی به تعریف امنیت به طور عام و امنیت اقتصادی به طور خاص پرداخته شده و در ضمن ارائه شاخص های امنیت اقتصادی، این شاخصها در ایران و کشور های منتخب مورد بررسی و مقایسه قرار می گیرد. (۲) شناسایی جنبه های مختلف امنیت اقتصادی در ایران و تأثیرگذاری در آن بر درآمدهای مالیاتی.

۱-۴ نوع طرح چهار چوب تحلیلی تحقیق

مطالعه حاضر یک بررسی نظری، تجربی و کمی می باشد که ابتدا به بررسی نظری رابطه بین امنیت اقتصادی و درآمدهای مالیاتی پرداخته و سپس از طریق اقتصاد سنجی به آزمون آن رابطه می پردازیم و سعی گردیده با رویکرد اقتصاد سنجی به بررسی روابط بین متغیرها پرداخته شود چون تأثیر پذیری متغیرهای اقتصادی از هم معمولاً بصورت همزمان بوده و در خیلی از موارد بین چند متغیر روابط دو طرفه برقرار می باشد، لذا ابتدا با توجه به چهار چوب تحلیلی مطالعه سعی شده است روابط بین متغیرها و تأثیر پذیری آنها از هم با رویکردی نهادی بیان و آشکار گردد، سپس به مدل سازی کمی بین متغیرها با توجه به اطلاعات موجود پرداخته شود.

۱-۵ پرسش ها و فرضیات تحقیق

وجود رابطه علی بین درآمدهای مالیاتی و امنیت اقتصادی و چگونگی درآمدهای مالیاتی از ثبات و امنیت اقتصادی از اهداف عمده مطالعه حاضر می باشد برای رسیدن به اهداف تحقیق سؤالاتی را می توان بدین صورت طرح نمود که:

۱- وضعیت شاخص های امنیت اقتصادی در ایران چگونه است؟

۲- وضعیت شاخص های امنیت اقتصادی در ایران در مقایسه با کشورهای منتخب چگونه است؟

۳- آیا رابطه معنی داری بین افزایش درآمدهای مالیاتی و امنیت اقتصادی وجود دارد؟

برای نیل به اهداف تحقیق و پاسخ دادن به سوالات مطرح شده در مطالعه، فرضیه اصلی تحقیق بصورت زیر بیان گردیده است:

«رابطه بین امنیت اقتصادی و درآمدهای مالیاتی رابطه معناداری می باشد.»

۱-۶ واژگان اصلی

تعاریف واژگان اصلی و اختصاصی تحقیق عبارتند از: امنیت، امنیت اقتصادی، قانون، نظام قانون گذاری، سرمایه گذاری، سرمایه گذاری مستقیم خارجی، نهاد، مالیات و درآمدهای حقیقی مالیاتی که ذیلاً به اختصار توضیح داده می شوند.

۱. امنیت: وضعیت باثباتی از شرایط و ساختار فعلی و وفق معلوم و روشنی از آینده است که در آن فرد، جامعه، سازمان و دولت احساس رهایی از خطر میکنند و با در نظر گرفتن تمامی نا اطمینانی های مربوط به آینده، نا اطمینانی خود را به حداقل رسانده و خود را در برابر آینده، به نوعی بیمه شده می پندارند. (برومند، ۱۳۸۷)

۲. امنیت اقتصادی: وضعیت با ثباتی از شرایط و ساختار فعلی و افق معلوم و روشنی از آینده است که در آن فرد، جامعه، سازمان و دولت احساس رهایی از خطر می کنند و به طور بهینه به تولید، توزیع و مصرف ثروت می پردازند. به عبارت دیگر، یک جامعه را زمانی میتوان از لحاظ اقتصادی ایمن دانست که ثبات در آن جامعه وجود داشته و خانوارها و بنگاه ها به عنوان مهمترین نهادهای اقتصاد و بازار بتوانند در محیط رقابتی سالم و با میزان اطلاعات یکسان به بهینه سازی رفتار خود پردازند. (برومند، ۱۳۸۷)

۳. قانون: به مجموعه قواعد و مقرراتی گفته می شود که از پیش توسط مراجع قانونی تصویب شده و برای روابط میان افراد یک جامعه در سطوح مختلف بیان شده است. این رابطه می تواند میان افراد حقوق خصوصی اعم از حقیقی و حقوقی با یکدیگر یا رابطه میان افراد یک جامعه با سازمانهای حقوقی و دولت تبلور یابد.

۴. نظام قانون گذاری: منظور از نظام قانون گذاری مجموعه نهادها و دوایر دولتی هستند که مسئولیت تدوین، تنظیم و تصویب قوانین را بر عهده دارند. مراد از نظام قانون گذاری در جمهوری اسلامی ایران، قوه مقننه، مراکز و دوایر وابسته به آن و همچنین مجمع تشخیص مصلحت نظام است که در تدوین کلی و کلان اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی کشور ایفای نقش می کنند.

۵. سرمایه گذاری: منظور از سرمایه گذاری افزایش موجودی کالای سرمایه ای یا فنی است که منجر به افزایش تولید کالا یا خدمات و ایجاد اشتغال شود.

۶. سرمایه گذاری مستقیم خارجی: نوع خاصی از سرمایه گذاری مستقیم خارجی است که در آن سرمایه گذار به طور کامل مالکیت دارایی ها را در کشور میزبان به عهده دارد و بنگاه سرمایه گذار از سطح مدیریت تا سطح بازا یابی و فروش را زیر نظر می گیرد.

۷. واحدهای نهادی: ترتیبات اجتماعی تبیین و تنظیم کننده روابط میان افراد و گروه ها و قواعد رفتاری شکل دهنده به کنش های متقابل انسان که به وسیله خود آنها وضع شده است.

۸. مالیات: مالیاتها، پرداختهای اجباری بلا عوض افراد حقیقی و حقوقی به دولت می باشد که به صورت نقدی و غیر نقدی انجام می گیرد. به عبارت دیگر مبلغی که دولت از اشخاص حقیقی و حقوقی نظیر شرکتها و موسسات بر طبق قانون برای تقویت عمومی حکومت و تأمین مخارج عمومی می گیرد.

۹. درآمدهای حقیقی مالیاتی: کل درآمدهای مالیاتی هستند که توسط شاخص تعدیل کننده تولید ناخالص داخلی تورم زدایی شده است.

۱-۷ جامعه آماری ، روش تحقیق و منابع آماری

جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق، کشور ایران به همراه چند کشور منتخب است و در انتخاب کشورها- تا جایی که آمار و اطلاعات اجازه دهد- سعی شده کشورهایی انتخاب شوند که هر کدام از آنها نمایانگر گروه یا منطقه ای خاص باشند . در این بررسی همچنین کشورهای واقع در همسایگی ایران که تقریباً دارای وضعیت اقتصادی مشابهی با کشورمان هستند مورد مطالعه و مقایسه قرار می گیرند . روش تحقیق هم به صورت کتابخانه ای از طریق مراجعه به منابع مکتوب موجود در داخل (مجموعه کتاب ، مقالات ، اینترنت ، نشریات) و آمارهای مراکز رسمی داخلی و بین المللی (بانک جهانی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ،موسسه فیچ ، موسسه هریتیج، موسسه رند و موسسه بین المللی خانه آزادی وغیره) می باشد و سعی شده بر پایه آمار و اطلاعات موجود با استفاده از روشهای اقتصادسنجی، شاخص های معرفی شده و نحوه مقایسه آنها از مبانی نظری قوی برخوردار باشد .

فصل دوم

مروری بر ادبیات

نظری و سابقه

تحقیق